

Vương quốc Champa

bản văn Trung Hoa phiên âm thành Zhancheng kể từ năm 877.

Champa Ấn Hóa

Thời kỳ đầu của Champa

Vị quốc vương đầu tiên của quốc gia mang tên Champa, ám chỉ cho vương quốc Lin Yi có lãnh thổ nổi rộng về phía nam của đèo Hải Vân, có thể là vua Sambhuvarman (?-629) hay thân phụ của ông ta tên là Rudravarman I (530 - ?) và cũng có thể là Vijayavarman (? - 529), tức là người đã lên ngôi trước vua Rudravarman I. Lần đầu tiên, người ta nhắc đến vua Sambhuvarman cùng một lúc với sự ra đời của danh xưng Champa. Ông ta là vị vua chủ trương mở rộng chính sách bang giao thân thiện với Zhenla (Campuchia). Dưới thời trị vì của ông, Champa cũng bị nhiều lần tấn công bởi đoàn quân Trung Hoa do Liu Fang chỉ huy. Sau đó, con trai của ông ta tên là Kandarpadharma lên nối ngôi vua cha và tiếp tục duy trì mối bang giao chặt chẽ với Campuchia. Vua Kandarpadharma nhường ngôi lại cho đứa con của mình là hoàng tử Prabhasadharma. Các quốc vương kế tiếp của vua Prabhasadharma đã gây ra một khúc quanh trong biên niên sử Champa thời đó. Bởi vì bia ký Champa và

Lịch sử

Campuchia cũng như tư liệu Trung Hoa không đồng quan điểm về tên tuổi cũng như tổng số quốc vương cai trị Champa cho đến ngày lên ngôi của vua Prakasadharmā vào năm 653. Prakasadharmā là người con trai của giòng tộc Kandarpadharmā. Mẹ của ông ta xuất thân từ gia đình hoàng gia Campuchia, tức là một trong những đứa con gái của Isanavarman I, quốc vương Campuchia thời đó. Prakasadharmā lên ngôi qua sự biểu quyết của hội đồng hoàng gia Champa, một qui chế thường diễn ra tại vương quốc này. Sau ngày lên ngôi, ông ta lấy tên vương hiệu là Vikrantavarman và nhận chức phong là Po Tana Raya Champa (vị vua tối cao của đất đai Champa). Trong những năm trị vì, ông ta gia tăng công trình xây dựng nhiều đền đài tôn giáo tại Mỹ Sơn và tại nhiều nơi khác trong khu vực Amaravati. Vikrantavarman là vị vua đầu tiên đã sáng tạo ra phong cách nghệ thuật của nền điêu khắc Champa, và đã để lại một số bia ký, nhất là bia nằm về phía bắc của khu vực Nha Trang. Sự hiện diện của bia ký này đã chứng minh rằng vua Vikrantavarman có một ảnh hưởng chính trị lớn lao ở miền nam Champa, nhất là tiểu vương quốc Kauthara. Mặc dù có ảnh hưởng như thế, nhưng chưa chắc ông ta đã nắm trọn trong tay quyền cai trị trên tiểu vương quốc Panduranga nằm trong hai tỉnh Ninh Thuận và Bình Thuận hiện nay. Vị vua nối ngôi của Vikrantavarman cũng mang tên là Vikrantavarman, đã gửi nhiều phái đoàn ngoại giao sang Trung Hoa cho đến năm 731. Sau đó, tài

Vương quốc Champa

liệu Trung Hoa tiếp tục nói đến sự hiện diện tại quốc gia này vào năm 749 một phái đoàn ngoại giao Champa do vua Rudravarman II gửi sang, một thủ lĩnh Champa mà người ta cũng không biết gì nhiều về lai lịch của ông ta. Và sau đó, các tài liệu Trung Hoa vẫn tiếp tục dùng cụm từ Lin Yi để ám chỉ cho Champa, nhưng đột nhiên danh xưng Lin Yi bị biến mất vào năm 757-758, để thay vào đó bằng một tên gọi mới, đó là Huan Wang (Hoàng Vương).

Thời kỳ Hoàng Vương

Tên gọi vương quốc Hoàng Vương mà các nhà sử quan (historiographe) Trung Hoa thường sử dụng cho đến năm 859 tương ứng với giai đoạn mà trung tâm chính trị của Champa đã dời về phía nam nằm trong tiểu vương quốc Kauthara và Panduranga. Bằng chứng cụ thể đó là sau ngày dời thủ đô Champa sang miền nam, người ta không tìm thấy bia ký Phạn ngữ và Chăm cổ ở miền bắc Champa nữa, trong khi đó số lượng bia ký này lại tăng thêm rất nhiều ở miền nam. Thêm vào đó, vị quốc vương Champa mà hội đồng hoàng gia đã chọn lựa để thay thế vua Rudravarman II là hoàng tử Prthivindravarman, người gốc miền nam. Thay vì đặt trung tâm chính trị tại phía bắc, vua Prthivindravarman và những vị vua kế tiếp của ông ta có quyền chọn tiểu vương quốc của mình ở miền nam để làm thủ đô của Champa thời đó, kéo dài trong suốt một